

Адам МАЛЬДЗІС: «Кожны з нас стварае эпоху»

Пра многіх выдатных асоб кажуць, што яны вызначаюць, сімвалізуюць эпоху. А як быць, калі адзін чалавек выклікае асацыяцыі адразу з некалькімі эпохамі? Адам Мальдзіс, сьлыны беларускі літаратуразнавец, культуролаг, сапраўдны энцыклапедыст, менавіта такі чалавек. Ён патрыярх сярод даследчыкаў беларускай культуры. Узгадваючы яго прозвішча, адразу пераносішся думкамі і ў часы Вялікага Княства, і ў XVIII, і ў XIX стагоддзі. Класік – гэта банальнае, але ў дадзеным выпадку вельмі трапнае азначэнне. Гутарыць з Адамам Іосіфавічам – сапраўднае задавальненне заўжды, але асабліва ў яго рабочым кабінце. Там пэўная атмасфера, свой свет. За дзвярыма грукочуць будаўнікі, ідзе паўсядзённая мітусня, а ты тут глядзіш на гэтага чалавека, раскладзеныя на стале кнігі, газеты, выразкі, шафы з унікальнай картатэкай, і адчыняецца брама гісторыі. Мы запрашаем чытачоў далучыцца да вандроўкі ў свет Адама МАЛЬДЗІСА.

— Адам Іосіфавіч, цяпер Вашы даследаванні па гісторыі беларускай літаратуры, культуры ўвогуле сталі хрэстаматыйнымі. Грамадскасць успрымае творчую і чалавечую пазіцыю Мальдзіса ў абарону роднай мовы як цалкам натуральную, нават наканававую лёсам. Але ж Вы нарадзіліся ў такі час, калі выбар на карысць вывучэння менавіта гэтай тэматыкі не быў такім простым. Як Вы асабіста адчулі покліч да беларушчыны? Калі запаліўся гэты агеньчык?

НАША ДАСЬЕ

МАЛЬДЗІС Адам Іосіфавіч.

Нарадзіўся ў 1932 годзе ў в. Расолы Астравецкага раёна Гродзенскай вобласці. У 1956 годзе скончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, у 1962 годзе – аспірантуру пры Інстытуце літаратуры АН Беларусі. Працаваў у друку, у 1962 года – у Інстытуце літаратуры Акадэміі навук Беларусі. З 1991 года – у Нацыянальным навукова-асветным цэнтры імя Ф. Скарыны (у 1991–1998 гадах дырэктар), з 2003 года – у газеце «Голас Радзімы». З 2006 года – рэдактар навукова-вытворчага калектыву «Беларусы і ўраджэнцы Беларусі ў памежных краінах». З 1987 года – старшыня камісіі «Вяртанне» Беларускага фонду культуры, з 1991 года – прэзідэнт Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, з 2010 года – ганаровы старшыня гэтай асацыяцыі.

Доктар філалагічных навук (1986), прафесар (1990). Заслужаны дзеяч польскай культуры (1982). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Я. Коласа (1980). Аўтар шматлікіх кніг па гісторыі беларускай культуры і літаратуры, беларуска-польскіх і беларуска-літоўскіх літаратурных узаемасувязей, гістарычнай аповесці «Восень пасярод вясны» (1984), ініцыятар і рэдактар біябібліяграфічнага слоўніка ў 6 тамах «Беларускія пісьменнікі».

– Так, Вы маеце рацыю – усё было далёка не проста. Павінен сказаць, што пэўны супраціў быў нават дома. Бо я нарадзіўся на беларуска-літоўска-польскім культурным памежжы ў сялянскай сям’і, якая мела літоўскія карані. Маё прозвішча паходзіць ад літоўскага слова «малітва». Я ведаю, што мае продкі жылі на тэрыторыі Гервят і Рымдзюн. У сям’і быў пэўны культ Літвы, але не этнічнай, а гістарычнай. Калі мне было ўжо гадоў 40, я паехаў у Вільнюс да сваёй цёткі Караліны Жукоўскай, якой споўнілася тады 95, і спытаў, на якой жа мове гаварылі нашы дзяды. Яна адказала: «У будні гаварылі па-беларуску, а ў святы па-польску. А прадзеда ў будні гаварылі па-літоўску, а ў святы па-беларуску».

У сям’і галоўнай была маці, бо мы, мужчыны, камандуем светам, а намі жанчыны. Яна паходзіла з беларускай сям’і Вянгроўскіх, таму ў доме ў паўсядзённым побыце была беларуская мова. Мой бацька ў часы Першай сусветнай вайны пабываў у нямецкім палоне, адкуль уцёк. Ён быў трохку апалітычны і анацыянальны і гаварыў так: «Важна не тое, у якой дзяржаве мы жывём, важна, каб яна клапацілася пра людзей». Да пытання магчымай беларускай незалежнасці ён ставіўся скептычна, бо лічыў, што настане час, калі праблема нацыянальнасцей увогуле сыдзе, а справа будзе стаяць так, як выжыць усяму зямно-

му шару разам. Ён нібы прадбачыў наша сённяшняе становішча.

Маці ўвесь час настойвала, каб я паступаў у Вільнюскі ўніверсітэт, таму што ён быў блізка. Праўда, быў моўны бар'ер, бо літоўскую мову я ведаў пасіўна, дарэчы, як і зараз. Я бачыў, што мяне болей цягне ў беларускую сталіцу.

– **А чаму менавіта ў Мінск?**

– Усё, мусіць, залежала ад выпадку. Калі я быў школьнікам, то дасылаў свае допісы і ў «Зорку», і ў «Піянер Беларусі». Тады мне было ўсё роўна, на якой мове пісаць. Памятаю, неяк на ўроку дырэктар школы Петрык гаворыць, што мяне выклікае рэдактар раённай газеты. Для вучня гэта было нешта незвычайнае. А рэдактарам тады быў Беркутаў, былы партызан. Ён, дарэчы, напісаў кніжку «Ой, бярозы ды сосны». І ён мне прапанаваў друкавацца ў раёнцы. Я спытаўся, пра што пісаць. Рэдактар замовіў вершык пра Новы год. А да таго часу я вершаў не пісаў, але ў мяне атрымалася, і мой навагодні вершык быў на беларускай мове. І тады я раптоўна зразумеў, што гэту мову ведаю з дзяцінства лепей, чым рускую, польскую і літоўскую, што гэта мова маёй маці. Потым я стаў пісаць у раённую газету на самых розных тэмы. Нейкія мерапрыемствы ў школе, водгук на прачытаную кнігу... А што падштурхнула пісаць? Пасля вайны газет было мала, і я звычайна хадзіў на пошту за раёнкай, якую мы выпісвалі. Там з дазволу паштальёна пачаў глядзець і іншыя газеты. І ўбачыў, што ёсць выданне, якое тычыцца дзяцей. Думаю, а чаму не выпісаць такую газету і не пачаць чытаць. І першае, што я зрабіў, калі ў Гудагайскай няпоўнай сярэдняй школе ліквідавалі 6-ы клас і нас перавялі ў Астравецкую сярэднюю школу, пайшоў у раённую бібліятэку. Для мяне было вялікае задавальненне, калі пабачыў там мора газет. Так я стаў патроху пісаць, і зразумеў карысць ад гэтага – ты можаш адточваць свае думкі. Пісаў і ў абласную маладзечанскую газету «Сталінскі шлях». Друкаваліся мае вершы. Нават Мікола Ермаловіч, які ў той час узначальваў абласное літаб'яднанне, добра пра гэтыя вершы выказваўся.

– **І што, адразу пасля першых публікацый вырашылі стаць журналістам, займацца літаратурай?**

– У дзяцінстве я марыў стаць астраномам. Нават пісаў ліст Ота Юльевічу Шміту. Адказаў мне не ён, а вельмі вядомы савецкі астраном Барыс Аляксандравіч Варанцоў-Вельямінаў. Ён напісаў, што мае думкі чыста рамантычныя, але цікавыя, і параіў працаваць у гэтым напрамку. Аднак бацька сказаў, што зоркі высока, а трэба думаць пра нешта зямное. А паколькі я пісаў у газету, то і паступаць трэба на журналістыку. І паступіў. Адрэацыя журналістыкі было тады на філфаку БДУ. Вучэбныя праграмы былі вузкаватыя, мала было агульнагуманітарнай падрыхтоўкі, але ўменне хутка выказваць свае думкі – вельмі карыснае і прывітае мне вучобай ва ўніверсітэце. І ўсё ж я да гэтага часу шкадую, што лацінская мова ці стараславянская недастаткова вывучаліся. Калі я вучыўся ў аспірантуры Акадэміі навук, то адчуў гэты свой недахоп. Вядома, спрабаваў вывучаць самастойна, дарэчы, як і англійскую мову, бо ва ўніверсітэце вучыў нямецкую...

– **Наколькі я ведаю, пасля заканчэння ўніверсітэта Вы паехалі працаваць у раённую газету. Гэта таксама было своеасаблівае выпрабаванне, бо іншы раз на месцы зацягвае быць, штодзённая журналісцкая праца, і часу для творчасці не застаецца. Як Вам удалося гэтага пазбегнуць?**

– Калі я паехаў працаваць у Радашкавіцкую раённую газету (асабліва падкрэсліваю такое вымаўленне, бо пішучы Радашковіцкую – гэта ўплыў польскага вымаўлення), то адразу адчуў, што нецікавых мясцін на свеце не бывае. Вось выпадак. Іду адзін раз па вуліцы, чую, нейкая жанчына наперадзе размаўляе з другой так, нібыта яны вырваліся з XIX стагоддзя. Прыходжу ў рэдакцыю, а гэтыя жанчыны заходзяць і пытаюцца мяне. Аказваецца, што старэйшая з іх – удава рэдактара «Нашай нівы» Аляксандра Уласава, а маладзейшая – удава Браніслава Тарашкевіча. Тады ўжо я пісаў на гістарычныя тэмы. Спадарыня Ніжанкоўская, удава Тарашкевіча, мела тэма звесткі, якіх у друку не было, адносна працэсу над БСРГ. А я нічога не ведаў пра

Адам Мальдзіс
і Ларыса Геніюш.
1968 год

гэты працэс, які праходзіў у Вільні. Я яе распытаў і вырашыў паехаць у Вільнюс, у архіў, каб здабыць звесткі. Такім чынам, у Радашкавіцкай раённай газеце быў надрукаваны першы дакументальны рэпартаж пра гэты працэс. Усе здзіўляліся, як гэта ўдалося. Тады нават не ўсе зразумелі, нашто гэта было патрэбна. Потым мы заснавалі літаб'яднанне разам з Вячаславам Рагойшам, вядомым зараз прафесарам, а пачынаў ён з вершыкаў, якія прысылаў у нашу газету. Мы яму давалі рэкамендацыю ва ўніверсітэт, калі ён паступаў на філфак. Так я адчуў, што навуковыя даследаванні вельмі цікавыя для мяне. Прыехаў у Мінск, на ўсякі выпадак зайшоў у Інстытут літаратуры да акадэміка Барысенкі. І адбыўся такі цікавы дыялог:

– Як да вас патрапіць на працу? – пытаю я.

– На працу?! – адказвае акадэмік. – А як жа мы вас прапішам? А вось у аспірантуру можна.

– Дык калі экзамены?

– Праз шэсць дзён.

Я быў ашаломлены:

– Дык не паспею падрыхтавацца.

– Не наеўся, не наліжашся, – сказаў Барысенка фразу, якую я памятаю дагэтуль. Сапраўды, калі нічога не ведаеш, то і не вывучыш. А ён мяне ведаў, бо чытаў мае публікацыі і ў «Літаратуры і мастацтве», і ў іншых газетах. Я здаў іспыты. І першы чалавек, якога я сустрэў на калідоры, быў Алесь Адамовіч: ён памятаў мяне як студэнта, бо чытаў стылістыку. Сталі з ім абмяркоўваць тэматыку будучай дысертацыі. Алесь хацеў схіліць мяне на ваенную тэматыку. Але я не пагадзіўся, бо падчас вайны яшчэ быў вельмі малы. Я тады выпісваў многа і польскіх, і балгарскіх, і літоўскіх газет. Так узнікла тэма культурных сувязей Беларусі і Польшчы.

– Адразу ўхаплюся за гэту тэму і спытаю: як Вы асабіста адрозніваеце, дзе польскі пісьменнік, дзе беларускі ў XVII–XIX стагоддзях? Вось, напрыклад, Міцкевіч – польскі ці беларускі? Дзе гэтая мяжа?

– Для мяне мяжа праходзіць такім чынам: калі ў чалавека ёсць творы на беларускай мове, то яго можна называць беларускім пісьменнікам ці паэтам. Калі ў

яго творы толькі на польскай – канешне, польскі. Калі творы на абедзвюх мовах, тады польскі і беларускі. Я не люблю такой тэрміналогіі «польскі пісьменнік Беларусі» ці іншыя розныя выкрутасы. Бо так лёгка можна зайсці ў тупік. У Сыракомлі ёсць беларускія вершы, быў беларускі зборнік. І мы вызначаем яго як польска-беларускага літаратара. Пра Міцкевіча мы так сказаць не можам. Магчыма, беларускія вершы ў яго і былі. У свой час даследчык Мацей Канапацкі, які зараз жыве ў Польшчы, працаваў у «Беластоцкай ніве». Адночы ў Каўнасе ён знайшоў нібыта беларускія вершы Міцкевіча віленскага студэнцкага перыяду.

– А як ён даказаў, што гэта вершы Міцкевіча?

– У гэтым уся і справа! Канапацкага выклікалі ў польскую службу бяспекі і сказалі, каб ён пра гэта маўчаў. Пасля Канапацкі пераехаў з Беластока ў Гданьск, паступіў рабочым на суднаверф. Гэта было яшчэ ў часы ПНР, у 1960-я гады. Праз нейкі час мяне запрасілі выступіць на вечары ў «Беларускай хатцы». А гэты вечар вёў той самы Канапацкі. Я ў яго спытаў: «А ці былі ў Вас беларускія вершы Міцкевіча?» Ён мне не адказаў ні так, ні не. Але нібыта два радкі дайшлі да нас. На адной рэлігійнай кнізе Міцкевіч напісаў:

На страшным судзе

Ўсім у с... будзе.

Канапацкі, на шчасце, жывы, магчыма, ён яшчэ адкрые гэтую тайну. Але што гэта змяняе? У Льва Талстога героі гавораць на французскай мове. Дык што, яго лічыць французскім пісьменнікам? Ці ў Караткевіча тое ж самае. Значыць, больш важнае зусім іншае. Памятаю той жа 1998 год, калі адзначалася 200-годдзе Адама Міцкевіча. Я ехаў у Варшаву на кангрэс як член міжнароднага аргкамітэта па святкаванні гэтага юбілею. І ехаў, трохі баючыся, што мая канцэпцыя будзе выглядаць некакрыўдліва для палякаў. Бо я настойваў, што Міцкевіч належыць і нам. І тут раптам, толькі я павінен быў выступаць, пачуў у прывітанні тагачаснага прэзідэнта Польшчы Аляксандра Квасьеўскага, што Міцкевіч належыць усім народам былой Рэчы Паспалітай, у тым ліку беларусам і літоўцам.

Святкаванне
Міжнароднага
дня роднай мовы
ў гомельскай
бібліятэцы
імя Герцана

– Аднак сам Міцкевіч падчас сваіх знакамітых лекцый у 1840-я гады ў Парыжы вельмі яскрава акрэсліў, што з’яўляецца палякам. Ды і не толькі там. Уся яго грамадская дзейнасць была накіравана на адраджэнне менавіта Польшчы, а не нейкай іншай краіны.

– Так, хаця ён высока адгукаўся і пра беларускую мову. Але я не прычэчу: Міцкевіч адназначна з’яўляецца класікам польскай літаратуры. Адначасова належыць і суседнім народам, паколькі працаваў на карысць і гэтых народаў. Акрамя таго, ён быў стаўном рамантызму, які абапіраўся на народныя вытокі. А на Наваградчыне, радзіме паэта, мясцовы фальклор быў найперш беларускі.

– А ўвогуле, ці можам мы гаварыць пра беларускую літаратуру канца XVII – пачатку XIX стагоддзя, акрамя фальклорных твораў?

– Можам, але як нязначную частку літаратуры Беларусі. Трэба адрозніваць гэтыя паняцці. Эліта Вялікага Княства была ўжо ўшчэнт спаланізаваная. Таму тут настолькі ўсё было аб’яднана агульнымі каранямі. Той жа Міцкевіч пісаў у «Пане Тадэвушы» пра Літву, але ж не этнічную, а гістарычную.

– Магчыма, гэтыя паняцці «літвін», «каронез», «мазур» былі не этнічнымі назвамі, а як у той жа Расіі «сібірак», «казак»?

– Так, гэта ўжо не былі этнонімы ці палітонімы, а больш геаграфічныя вызначэнні. Літвін – гэта жыхар Вялікага Княства Літоўскага. Міхал Клеафас Агінскі змагаўся за адраджэнне Вялікага Княства як самастойнай адзінкі. Аляксандр I, які Агінскага вельмі паважаў і сенатарам зрабіў, калі б не Айчынная вайна 1812 года, пайшоў бы на рэалізацыю гэтага праекта.

– Дарэчы, у гэтым годзе праекту Агінскага спаўняецца 200 гадоў. Але Агінскі прапаноўваў увесці ў новым аўтаномным утварэнні ў якасці афіцыйнай польскую мову і бачыў гэта першым крокам да адраджэння польскай дзяржавы, гэта значыць Рэчы Паспалітай.

– І да гэтага ставіліся спакойна. Калі б не той факт, што падчас вайны 1812 года значная частка польскай эліты далучы-

лася да Напалеона і выступіла супраць Расіі. І тут узнікла ў цара крыўда, у тым ліку і на літвінаў. У гэтым, дарэчы, адна з прычын, чаму Агінскі пакінуў Залессе. А перад ад’ездам напісаў свой знакаміты паланэз. Для ад’езду было дзве прычыны. Па-першае, ён расчараваўся ў Аляксандра I, бо той пасля перамогі адчуў сваю моц, узялася хваля расійскага патрыятызму. Не трэба забываць: менавіта пасля 1812 года імператар публічна стаў размаўляць па-руску. А другая прычына – гэта Марыя Данеры, другая жонка Агінскага.

– Ну, а як Вы глядзіце на творчасць Францішкі Уршулі Радзівіл, якая зараз выстаўляецца як прыклад нібыта беларускай літаратуры XVIII стагоддзя?

– Яна ўсё-такі польская пісьменніца, але да літаратуры Беларусі, тэрытарыяльна, мела дачыненне. Падкрэсліваю, гэта два розныя тэрміны: беларускі пісьменнік і пісьменнік з Беларусі. Не трэба забывацца, што Беларусь – гэта поліэтнічная, поліканфесіянальная дзяржава. І наша багацце ў гэтай разнастайнасці. Асабліва цяпер, калі ідзе глабалізацыя і ўсё нівеліруецца. Гэта разнастайнасць толькі ўзмацняе беларускую нацыянальную самасвядомасць. Бо яна – натуральны вынік гэтага шматмоўя.

– Вернемся да старонак Вашага жыцця. Маглі б Вы назваць тры-пяць асоб, якія ў Вашым станаўленні адыгралі найпершую ролю?

– Вядома, першая роля тут належыць Уладзіміру Караткевічу. Хоць ён вырас трохі на іншай культуры, але таксама памежнай, на ўсходзе Беларусі. Цікава, як мы з ім пазнаёміліся. Некалі я напісаў рэцэнзію на яго «Нельга забыць». І вось на ганку ў Доме пісьменнікаў Уладзімір Караткевіч пытаецца ў Янкі Брыля: «А хто такі Мальдзіс?» А той і адказвае: «Давай я цябе пазнаёмлю, ён тут стаіць». Я тады яшчэ не быў у Саюзе пісьменнікаў, але ўдзельнічаў у мерапрыемствах. Мы пазнаёміліся, пайшлі да Валодзі дамоў і прагутарылі ўсю ноч. Мы зразумелі, што паміж намі, усходнікам Караткевічам і мной, заходнікам, няма ніякай прынцыповай розніцы, наадварот – мы выраслі на памежжы, культурным, моўным. А гэты падзел на Захад і Усход

стаўся вынікам той фатальнай падзеі – Рыжскай дамовы 1921 года.

– **Вядомы беларускі гісторык Якаў Трашчанок, які нядаўна пайшоў з жыцця, прапанаваў у сваіх працах ідэю пра дзве галіны ў беларускай нацыі: польска-каталіцкую і руска-праваслаўную. Як Вы ставіцеся да такога меркавання?**

– Я пагаджаюся, бо гэта проста фіксуе факт, які існуе. Але гэты факт мяне і трывожыць. Прыгадаю адзін выпадак, які здарыўся са мной у Польшчы яшчэ ў часы ваеннага становішча. Мяне запрасілі ў

Сустрэча з Папам Рымскім Іаанам Паўлам II. Май 1990 года

Кракаў выступіць з лекцыяй пра Францыска Скарыну ва ўніверсітэце. Сустрэкаў мяне прафесар Нядзеля. Ужо прозвішча пацвярджае, што ён родам з Беларусі. Сапраўды, ён з Глыбоччыны, з Празарок, адкуль і Буйніцкі. Тады ў Польшчы жылося вельмі цяжка, магазіны стаялі пустыя. І мне было ўсё неяк змрачнавата. І лекцыя прайшла таксама без асаблівага задавальнення. Вось на такім фоне мне прысніўся сон. Быццам нейкі школьны клас, на сцяне вісіць нешта накшталт карты Беларусі, напісана на заходняй частцы «Крэсы ўсходне», на ўсходняй – «Северо-Западный край», і толькі каля Полацка нейкія там плямы, на якіх напісана «т.зв. «Крывія». І быццам у гэтым класе я чытаю вучням лекцыю, а яны мяне запытваюцца на польскай мове: «А навошта былі гэтыя беларусы?» І той

сон да гэтай пары стаіць перада мной. Разумеецца, што больш за ўсё нам пагражае як дзяржаве, як нацыі? Гэтыя тэндэнцыі этнакультурнай падзеленасці беларускай нацыі могуць выкарыстоўвацца нашымі суседзямі. Маўляў, калі ты праваслаўны, тады рускі, калі паляк – католік. Гэта можа прывесці да таго, што ў пэўнай сітуацыі адбудзецца раскол. Мы бачым, што зараз ідзе геапалітычная гульня паміж Расіяй і Захадам, у прыватнасці Еўрапейскім саюзам, а тут важную ролю адыгрывае Польшча. І Беларусь, як і Украіна, выступае такой мяжой. А гэта для нас небяспечна. Трагедыя Беларусі ў тым, што, у адрозненне ад Літвы, дзе была адна нацыянальная рэлігія, у нас было гістарычна дзве канфесіі. У старажытнасці гэта было нашай сілай, бо на культурным памежжы іначай і скласціся не магло. Але потым стала нашай слабасцю, асабліва пасля скасавання уніі.

– **Чаму менавіта ў той час?**

– Таму што унія магла стаць нацыянальнай рэлігіяй, але не стала. Спачатку яна была прыўнесена зверху. Потым тры чвэрці насельніцтва сталі яе вернікамі.

– **Але ж унія была спаланізавана, асабліва пасля Замойскага сабора 1720 года...**

– Не зусім спаланізавана, хутчэй скаталіцызавана. Адкуль на нашай тэрыторыі столькі католікаў? Масавых жа перасяленняў не было, толькі кропкавыя. А вельмі проста. Калі ліквідавалася унія пасля 1839 года, некалькі содзень тысяч уніятаў перайшлі не ў праваслаўе, а ў каталіцызм.

– **Няўжо так многа? Здаецца, усё ж такі значна менш?**

– Не, ёсць даныя па парафіях, я бачыў гэтыя дакументы. Асабліва па Гродзеншчыне і Віленшчыне быў масавы пераход. Дык вось, гэтыя тысячы і далі беларусаў-католікаў. А потым яны самі сталі лічыць сябе палякамі пад уздзеяннем прапаганды. Я таксама католік. Але лічу сябе беларусам і вельмі талерантна стаўлюся да іншых канфесій. У мяне абедзве нявесткі праваслаўныя. Мы ўсе хрысціяне, а гэты падзел вельмі штучны. Але настрой на такі падзел ёсць. І такое раздваенне пагражае нашай дзяржаве. Людзі блытаюць канфесію з нацыянальным паходжаннем.

Я з жалем бачу, што такі працэс адбываецца на маёй роднай Астравеччыне. Дарэчы, таму так сціпла прайшоў юбілей, 120-годдзе з дня нараджэння Казіміра Свяяка (сапр. Канстанцін Стаповіч), бо ён не ўпісваўся са сваёй беларускасцю ў гэтую тэндэнцыю. Калі б ён пісаў на польскай мове, іншая справа. Хаця райвыканкам зрабіў добрую справу. Быў абвешчаны год Свяяка, праводзілася адпаведная кампанія. Але вось невялікі прыклад. Калі я ехаў на гэты юбілей, то думаў, што раз такія ўрачыстасці, то не будзе месца машыну паставіць, але абсалютна пуста, хоць была субота. Прыехалі ў той касцёл у Ключчанах, дзе Казімір Свяяк быў пробашчам, і нікога не было. Я лічу, што людзям проста не абвясцілі. І мне было вельмі крыўдна. Потым адбылася добрая вечарына ў клубе, дом-музей адчынілі, дзе жыў Свяяк. Ва ўрачыстасцях удзельнічала пісьменніца і журналістка з Гданьска Лена Глагоўская. Яна зачытала копію артыкула 1926 года з віленскай газеты пра гадавіну смерці Казіміра Свяяка. Аказваецца, тады з'ехалася столькі людзей з усёй Заходняй Беларусі – больш трохсот чалавек толькі гасцей з іншых мясцін. А вось на 120-ы юбілей нікога, акрамя нас, прыезджых, і не было.

– **Трэба з Вамі пагадзіцца, што пэўныя сілы ў суседніх краінах спрабуюць выкарыстаць такую раздвоенасць культуры Беларусі ў сваіх палітычных мэтах. Бадай, самы яскравы прыклад – картка паляка. Наўрад ці яна спрыяе кансалідацыі беларускай нацыі ў грамадзянскім, а не этнічным разуменні гэтага слова...**

– Дык варта было і нам увесці картку беларуса. Я за такое рашэнне. Клін клінам выбываецца, калі гэта дае карысць. Калі з Літвы ці Польшчы да нас едзе беларус, грамадзянін гэтых краін, чаму ён павінен плаціць 60 еўра за візу? Тут жа яго радзіма. Гэта было б карысна і для дыяспары, і для Беларусі. Шмат хто з дыяспары займаецца бізнесам, і даволі паспяхова. Яны б маглі прывезці і грошы, і інвестыцыі. Як кажучы французы, усе спрэчкі канчаліся б вельмі хутка, калі б не меў рацыю толькі адзін бок.

– **Цікавая прапанова. Але вернемся да Вашай біяграфіі. Вы ўзгадалі пра той уплыў, які аказаў на Вас Уладзімір**

Караткевіч. А хто яшчэ спрыяў фарміраванню Адама Мальдзіса як чалавека, навукоўца?

– Дзесьці паўплываў і Рыгор Барадулін, але хутчэй эмацыянальна, а вось Уладзімір Караткевіч даў мне шмат у рацыянальным сэнсе, для светапогляду. У Акадэміі навук вельмі многа для мяне зрабіў Навум Перкін, з якім разам мы стваралі адзел літаратурных узаемасувязей. І гэта была вельмі важная і карысная справа, бо ніякая літаратура не можа існаваць ізалявана. Літаратура – гэта дзіўная шту-

Адам Мальдзіс выступае на міжнароднай канферэнцыі па творчасці У. Караткевіча ў дзіцячай школе мастацтваў № 1 г. Оршы. Лістапад 2010 года

ка. Паглядзіце, Гіём Апалінэр – у яго ж беларускія карані: яго стрыечны брат Карусь Каганец. Мы ўсе ведаем Чэслава Мілаша, Нобелеўскага лаўрэата. А яго бліжэйшы родзіч і настаўнік Оскар Мілаш жыў у Чарэі, потым стаў выдатным пісьменнікам, паслом Літвы ў Францыі. І ён там выдаў вялізны том «Літоўскія паданні». Але якія яны літоўскія? Што ён мог чуць у Чарэі? Вядома, беларускія паданні. Тут Літва хутчэй гістарычная. Для кагосяці гэта тэма дысертацыі – «Беларускія матывы ў творчасці Оскара Мілаша». Гэта тая творчая донарская кроў, якую мы раздалі іншым народам. І балюча, калі часам кажучы, што тут на Беларусі нічога не было, толькі інтэлектуальная пустыня! А як так сталася, што аддавалі? Такая была гістарычная сітуацыя. Пасля розных паўстанняў трэба было ці эмігрыраваць, ці ісці ў Сібір. Дарэчы, хто асвойваў Сібір? Успомнім Бенядзікта Дыбоўскага, Яна Чэрскага і дзясяткі іншых людзей.

Размаўляў Вадзім ГІГІН

Працяг будзе ■